

OBRAZOVANJE ODRASLIH U HRVATSKOJ

Političko okruženje

Dokumenti politike obrazovanja, usvojeni u Hrvatskoj u proteklom periodu, mogu se podijeliti na dokumente općeg obrazovnog sistema s posebnim osvrtom na obrazovanje odraslih, te na one koji se posebno fokusiraju na obrazovanje odraslih. Među dokumentima koji pokrivaju obrazovanje općenito, kao ključni politički dokumenti mogu se smatrati sljedeći:

- **2001.** Hrvatska u XXI stoljeću – Bijeli papir Hrvatskog obrazovanja, Vlada Republike Hrvatske, Nacionalno vijeće za konkurentnost;
- **2002.** Deklaracija znanja 2004. Hrvatska na principima znanja i primjene iskustava, Akademija znanosti i umjetnosti Hrvatske;
- **2004.** 55 preporuka za podizanje razine hrvatske konkurentnosti, Nacionalno vijeće za konkurentnost; Hrvatski nacionalni obrazovni standard;
- **2005.** Razvojni plan obrazovnog sistema za period 2005–2010, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta;
- **2006.** Nacrt strateškog razvoja za period 2006–2013, Središnji državni ured za strategiju razvoja i koordinaciju fondova EU; .
- **2007.** Nacionalni program mjera za uvod u obavezno srednje obrazovanje, Parlament Republike Hrvatske;
- **2007.** Strategija za razvoj nacionalnog kurikuluma, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Nacionalno vijeće za kurikulum;
- **2008.** Razvojna strategija VET sistema u Republici Hrvatskoj za period 2008–2013.

Glavni ciljevi navedeni u strategiji jesu razvoj mjera za implementaciju cjeloživotnog učenja kao prava i obaveze za sve građane, razvoj sistema obrazovanja odraslih koji će ponuditi jednake mogućnosti učenja, kreirati zakonite i profesionalne preduvjete za uspostavljanje obrazovanja odraslih kao integralnog dijela obrazovnog sistema i zadovoljiti individualne obrazovne potrebe kao i potrebe tržišta rada te cjelokupnog društva.

Zakonodavni okvir

Kada se zasebno govori o obrazovanju odraslih, glavni politički dokument jeste iz **2004. Strategija za obrazovanje odraslih**.

Prije usvajanja Dokumenta o obrazovanju odraslih u 2007., različite odredbe koje reguliraju kompleksan reljef obrazovanja odraslih bile su razbacane u aktima i drugim zakonima koji se odnose na osnovno i srednje obrazovanje. Ideja Dokumenta o obrazovanju odraslih i komplementarnih zakona jeste da razvije zaseban zakonodavni okvir za obrazovanje odraslih koji će objединiti glavno tijelo odredbi koje se odnose na obrazovanje odraslih. Pored reguliranja aktivnosti i ciljeva Vijeća za obrazovanje odraslih i Agencije za obrazovanje odraslih, Dokument o obrazovanju odraslih izražava formu obrazovanja odraslih te definiра ko i pod kojim uvjetima se može baviti obrazovanjem odraslih.

Dokument o obrazovanju odraslih (donesen 2007.) je usaglašen na osnovu sljedeća četiri srodna zakona:

- *Zakon o standardima i specifikacijama u ustanovama za obrazovanje odraslih* (objavljen 2008.). Ovaj zakon određuje standarde i norme te metode i procedure za identifikaciju uslova koje trebaju ispunjavati ustanove kako bi mogle implementirati program obrazovanja odraslih.
- *Zakon o sadržajima, formama i metodama čuvanja andragoške dokumentacije* (objavljen 2008.). Ovaj zakon uređuje sadržaje i forme vezane za andragošku dokumentaciju koju vode institucije akreditirane za provođenje programa obrazovanja odraslih, kao i metode rukovanja njome i njenog arhiviranja.
- *Zakon o evidenciji u institucijama za obrazovanje odraslih* (objavljen 2008.). Ovaj zakon uređuje sadržaje i metode vođenja evidencije koju vode institucije akreditirane za provođenje programa obrazovanja odraslih; o programima, polaznicima i zaposlenicima, kao i evidencijama drugih informacija relevantnih za nadzor i razvoj aktivnosti obrazovanja odraslih.
- *Zakon o javnoj certifikaciji u obrazovanju odraslih* (objavljen 2008.). Ovaj zakon određuje imena, sadržaj i formu javne certifikacije za odrasle vezano za kvalifikacije srednjeg obrazovanja i VET kvalifikacije; prekvalifikacija, viša usmjerena obuka; niže VET kvalifikacije; obuka i osnovno obrazovanje.

Zakon o državnom subvencioniranju obrazovanja i obučavanja

(donesen 2007.).

Zakon o državnom subvencioniranju obrazovanja i obučavanja, koji je na snazi od novembra 2007., modificira Dokument o porezu na dobit, naročito poglavlje koje se odnosi na smanjenje i izuzeće takse na obrazovne prihode za nekoliko ciljnih skupina.

Zakon o zapošljavanju i osiguranju za nezaposlene (donesen 2008.).

Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i osiguranje za nezaposlene na snazi od januara 2009. regulira medijaciju za zapošljavanje, obučavanje i strukovna uputstva za zapošljavanje, kao i profesionalnu rehabilitaciju za nezaposlene hendikepirane osobe.

Zakon o penzijskom osiguranju (donesen 2008., zadnji amandman usvojen 2008.).

Korespondirajuće odredbe Zakona o penzijskom osiguranju odnose se na Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i osiguranju za nezaposlene i navode one osobe koje su povrijeđene na radu, a čija profesionalna rehabilitacija može imati učinak u vidu obuke za stalno zaposlenje na drugom radnom mjestu. Također određuje ko ima pravo na profesionalnu rehabilitaciju i pod kojim uvjetima; ko implementira i finansira profesionalnu rehabilitaciju, šta će biti cilj, kao i prava i obaveze osoba povrijeđenih na radu tokom profesionalne rehabilitacije.

Zakon o radu (donesen 1995., zadnji amandman usvojen 2005.).

Zakon o radu općenito određuje pitanja edukacije i obučavanja za rad, posebice za rad stažista, također prava i obaveze poslodavaca i zaposlenika u pitanju edukacije, obučavanja i naprednog praktičnog usavršavanja. Postoje specijalne obaveze poslodavca vezane za dodjelu prioriteta radnicima povrijeđenim na radu ili onima koji su izloženi profesionalnim oboljenjima. Pitanje edukacije i obučavanja uposlenika je vezano za otpuštanje iz službe.

Zakon o obrtništvu (donesen 2003., zadnji amandman usvojen 2007.).

Zakon o obrtništvu regulira edukaciju i obuku za obrtnike.

Zakon o institucijama i Zakon o univerzitetima (donešen 1997–1999.).

Zakon o institucijama i Zakon o univerzitetima reguliraju organizacijske aspekte institucija za obrazovanje odraslih, naročito pitanja poslovanja, upravljanja i rukovođenja, i slično.

Organizacija obrazovanja odraslih u okviru vlade

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta je ključno tijelo koje regulira sve segmente obrazovanja uključujući i formalno obrazovanje odraslih. Akreditovane obrazovne institucije sprovode obrazovne programe za odrasle na osnovu uputstava dostavljenih od Ministarstva.

Vijeće za obrazovanje odraslih je savjetodavno tijelo Vlade koje se sastoji od predstavnika ključnih sudionika u obrazovanju odraslih. Vijeće vrši nadzor stanja u sistemu obrazovanja odraslih i predlaže mjere za njegov razvoj, te daje mišljenje o zakonodavstvu i implementaciji uredbi i predlaže finansijske mehanizme za programe obrazovanja odraslih.

Agencija za obrazovanje odraslih (formirana u maju 2006.) je javna institucija čiji je cilj obezbijediti institucionalne preduvjete za razvoj sistema obrazovanja odraslih. Aktivnosti agencije podrazumijevaju nadzor, razvoj, evaluaciju i unapređivanje obrazovanja odraslih provođenjem sljedećih zadataka:

- Obavljanje analitičkih razvojnih zadataka iz oblasti obrazovanja odraslih
- Koordinacija prijedloga profesionalnih tijela
- Obezbjeđivanje profesionalnih savjeta i savjetodavnih usluga
- Profesionalna edukacija i obučavanje zaposlenika iz oblasti obrazovanja odraslih
- Inovacija, nadzor i evaluacija implementacije programa obrazovanja odraslih
- Poticanje saradnje i učešća u implementaciji programa i projekata obrazovanja odraslih
- Vođenje baze podataka i obezbjeđivanje informacija tijelima državne administracije i relevantnom ministarstvu o evidenciji i drugim relevantnim podacima vezanim za nadzor stanja u obrazovanju odraslih i njegovom razvoju
- Pripremanje analize procesa upravljanja i rukovođenja u obrazovanju odraslih
- Definiranje kriterija za uspostavljanje, implementaciju i nadzor
- Sistemsko finansiranje programa obrazovanja odraslih, investiranja i materijalnog rukovođenja
- Drugi zadaci određeni dekretom o uspostavljanju Agencije

Aktivnosti Agencije se financiraju iz državnog budžeta kao i iz drugih izvora.

Finansiranje obrazovanja odraslih

Iako je broj programa i projekata za obrazovanje u Hrvatskoj značajno uvećan u proteklih nekoliko godina, još uvijek je nemoguće dobiti stvarni uvid u ukupne troškove za ove svrhe (naročito na nižem nivou vlasti – lokalne i regionalne samoupravne jedinice). Također, resursi za 2007. i 2008. planirani za obrazovanje odraslih nisu u cjelosti podređeni Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta i/ili Agenciji za obrazovanje odraslih, već su bili uključeni u budžete drugih ministarstava i tijela. U tu svrhu potrebno je zasebno pristupiti svakom od tih tijela.

Agencija za obrazovanje odraslih

U 2007. Agencija za obrazovanje odraslih dobila je ukupno 7,55 miliona HRK. Budžet Agencije u 2008. iznosio je 13,5 miliona HRK i 12,3 miliona HRK u 2009.¹

Dok je Agencija za obrazovanje odraslih trenutno fokusirana na razvoj funkcija neophodnih za pružanje podrške sistemu obrazovanja odraslih, određeni broj specijaliziranih agencija godišnje prima sredstva za obrazovanje odraslih iz njihovih ciljnih skupina.

Tu spadaju Agencije za edukaciju i obuku predavača, Agencije za stručno usavršavanje i obučavanje, Centar za obuku u državnoj službi središnjeg državnog ureda za administraciju.

Agencija za obrazovanje odraslih je nova institucija i isuviše je rano za evaluaciju efekata njenog djelovanja. Međutim, istina je da je ona, poput ostalih obrazovnih agencija u zemlji, uglavnom pod pokroviteljstvom Ministarstva obrazovanja i još uvijek nema kompetencije za razvoj vlastitih istraživačkih mogućnosti.

Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti

Zbog velikog broja projekata za obrazovanje odraslih, dodatna sredstva troše se na obrazovanje odraslih koji spadaju u sljedeće ciljne skupine:

- *Ratni veterani*

---

¹ Svi iznosi prikazani su u hrvatskim kunama (HRK), dokkursna vrijednost za maj 2009. iznosi EUR 1 = HRK 7,42

Državni budžet za 2008. obezbijedio je sredstva u iznosu od 40 miliona HRK.

- *Odrasli s poteškoćama*

Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti je u 2004, 2005, 2006. i 2007. za realizaciju ovih projekata obezbijedilo 20,3 miliona HRK. Formalno obrazovanje odraslih s poteškoćama je također dobilo finansijsku podršku kroz projekte ECDL-a (Evropska licenca za korištenje računara) za slijepu i slabovidnu omladinu i ECDL edukaciju za hendikepirane osobe, što je bilo finansirano s 81,293 HRK.

- *Žrtve nasilja u obitelji*

Sredstva za implementaciju projekta u periodu 2004–2007. u iznosu od 728,690 HRK.

- *Mlađi punoljetnici*

U periodu između 2004. i 2007. ukupno 4,0 miliona HRK dodijeljeno je za 134 projekta za neformalnu i informalnu edukaciju mladih, dok je u istom periodu za 224 projekta sa fokusom na borbu protiv droge i drugih vrsta ovisnosti dodijeljeno 11,5 miliona HRK.

U periodu od 2004 do 2007. Ministarstvo je također putem javnih tendera dodijelilo sredstva u iznosu od 537,986 HRK za dodatnih 14 omladinskih projekata od posebnog značaja.

Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti je također finansiralo jednodnevne i dvodnevne edukacijske programe za lidere omladinskih klubova koje su realizirane u 2004, 2005. i 2006. godini. Teme obrazovnih programa bile su: strateško planiranje, lobiranje i prezentacija projekata, izrada nacrtu projekata i dostavljanje finansijskog plana, prikupljanje sredstava, obrazovanje za demokraciju i ljudska prava, volonteri, mladi u borbi protiv nasilja: uključivanje lokalne zajednice, nenasilno rješavanje konflikata.

Ministarstvo turizma

U periodu 2000–2007. Ministarstvo turizma rasporedilo je dodatna sredstva različitim profesionalnim asocijacijama sa svrhom sufinansiranja određenog broja seminara i kratkih kurseva.

Tabela 1

Sredstva dodijeljena od Ministarstva turizma u periodu između 2000. i 2007.								
God. u kojoj su sredst. dodijeljena	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.
Dodijeljena sredstva(HRK)	769,072	763,495	614,269	465,000	1,420,000	2,020,000	2,700,000	2,250,000

Obuka za vrijeme rada i edukacija državnih službenika

Budžet za razvoj i realizaciju obuke za vrijeme rada i obrazovnih programa za državne službenike je po prvi put odobren u 2007. – 2 miliona HRK, za Središnji državni ured za administraciju i 273,000 HRK za troškove rada Centra za obuku državnih službenika. Plaće zaposlenika Centra nisu bile pokriveno iz ovih sredstava. U 2008. 2,3 miliona HRK je odobreno za specijalnu poziciju Središnjeg državnog ureda za administraciju u okviru državnog budžeta i 280,000 HRK je odobreno za troškove rada Centra za obuku državnih službenika. Dodatno, kako je bio slučaj u 2007. sve državne administrativne institucije imaju vlastiti budžet za edukacijske programe i obuku specijalista.

Decentralizirani budžet (lokalna samouprava)

Hrvatska se sastoji od 21 regionalne samouprave (20 županija i Grad Zagreb, koji ima status grada i županije) i 547 jedinica lokalne samouprave (122 grada i 425 općina). U skladu s procesom decentralizacije, Zakon o lokalnoj samoupravi usmjeren je na obezbjeđivanje lokalnih tijela s povećanim odgovornostima. Ovo se posebno odnosi na pitanja vezana za edukaciju, zdravstvo, urbanističko planiranje, ekonomski razvoj, zaštitu okoline, saobraćajnu infrastrukturu i kulturu.

U Hrvatskoj postoje određene nerazvijene i manje lokalne zajednice gdje je normalno funkcioniranje lokalnih tijela i institucija otežano nedostatkom sredstava. Informacija o sumi sredstava investiranih u obrazovanje odraslih u pojedinim okruzima je teško dostupna.²

U okviru pripremnih aktivnosti za održavanje konferencije CONFINTEA VI na temu „*Nacionalno izvješće o Republici Hrvatskoj: Razvoj i stanje učenja i obrazovanja odraslih*“ (2008.), Agencija za obrazovanje odraslih po-

² Dva primjera predstavljena su u tabeli 2.

zvala je više od 250 institucija i aktera u Hrvatskoj da daju svoj doprinos Izvješću. Samo 80 ovih organizacija dostavilo je relevantne informacije. Međutim, moglo se očekivati da su određena tijela i institucije, posebno na nižem nivou vlasti i lokalne samouprave, utrošili određena sredstva (možda ukupno i značajna) u ovu svrhu ali nisu odgovorili na upitnik Agencije te samim tim nisu uključena u finalno Izvješće (pogledaj Tabelu 2).

Tabela 2

Resursi planirani za cjeloživotno učenje, u HRK			
Ministarstva i tijela	Planirano za 2006.	Planirano za 2007.	Planirano za 2008.
Centralni budžet			
Agencija za obrazovanje odraslih		7,55 miliona	13,5 milijuna
Za pismenu Hrvatsku: Put ka željenoj budućnosti Ministarstvoobitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti			5,9 milijuna
• Veterani rata			40 milijuna
• Odrasli sa poteškoćama	20,3 milijun (za 2004-2007)		
• Žrtve nasilja u obitelji	728,690 (for 2004 -2007.)		
• Mlađi punoljetnici	4 milijuna za edukacijske projekte (za period 2004 2007.) 11,5 milionaza projekte borbe protiv droge i svih vrsta ovisnosti (za period 2004 – 2007.) 573,968 za projekte od posebnog značaja		
Ministarstvo turizma		2,25 milijuna	
Središnjedržavni ured za administraciju		2 milijuna	2,3 milijuna
Centar za obuku javne uprave (operativni troškovi)		273,000	280,000
Hrvatska služba za zapošljavanje (podrška za zapošljavanje i obrazovanje, finansiranje edukacije nezaposlenih osoba, kao i za sufinansiranje zaposlenja u programima javnih radova)		150,3 milijuna	
Decentralizirani/lokalni budžet			
Županija Primorje – Gorski Kotar		870,000	
Županija Osijek - Baranja		498,468	7,826

Zbog razuđenosti sistema obrazovanja odraslih i velikog broja različitih izvora finansiranja, podaci o ukupnom iznosu investiranom u obrazovanje odraslih nisu dostupni. Agencija za obrazovanje odraslih **trenutno razvija bazu podataka** koja će doprinijeti sakupljanju informacija o izvorima finansiranja obrazovanja odraslih u Hrvatskoj.

U skladu s postojećim zakonodavstvom, iz državnog budžeta i budžeta lokalnih i regionalnih samoupravnih jedinica, finansijski poticaji mogu biti dodijeljeni institucijama za obrazovanje odraslih u sljedeće svrhe: nabavka opreme, razvoj i implementacija inovativnih programa.

Dostupni finansijski poticaji obezbjeđuju se na sljedeći način:

- Smanjenje od poreza na prihod kompanijama;
- Sufinansiranje obroka i smještaja za redovne studente u tercijarnom obrazovanju;
- Stipendije Ministarstva obrazovanja, lokalnih uprava i budućih poslodavaca, te besplatan javni prevoz u nekim gradovima.

Izdvajanja od poreza na prihod kompanijama

U skladu sa Zakonom o državnom subvencioniranju obrazovanja i podučavanja do 50 % troškova općeg obrazovanja odraslih može biti pokriveno od poreza velikih kompanija, a 25 % troškova za specifično obrazovanje i obuku njihovih zaposlenika. Do 75 % troškova za obrazovanje odraslih može biti izdvojeno od poreza malih i srednjih preduzeća, a 35 % za troškove specifičnih edukacija i obuka.

Preduzeća koja rade u oblastima s izrazito niskim životnim standardom ili visokom stopom nezaposlenosti, kako je definirano regionalnom mapom državnog subvencioniranja, mogu računati na posebna smanjenja poreza kao i poduzetnik koji investira u obrazovanje i obuku ugroženih zaposlenika. Troškovi općeg obrazovanja i obučavanja koje priznaje Zakon o subvencioniranju obrazovanja i obučavanja su školarine u institucijama osnovnog, srednjeg i višeg obrazovanja i drugim institucijama koje pružaju osnovno, srednje i više obrazovanje (uključujući dodiplomske, diplomatske i doktorske radnje). Troškovi za seminare, konferencije, radionice i specijalizacije su također uključeni. Kada se radi o specifičnom obrazovanju, kao zakonski umanjiv trošak podrazumijevaju se sljedeći: troškovi učešća u seminarima, obukama, kongresima, specijalizacijama i usavršavanjima u Hrvatskoj i inostranstvu. Za opću i specifičnu edukaciju priznati su troškovi instruktora i potrošnog materijala.

Negotovinski poticaji podrazumijevaju mogućnost primjene prava na odsustvo zbog usavršavanja.

Drugi izvori finansiranja

Društvene organizacije

U Hrvatskoj postoji **više od 35 000 registriranih nevladinih organizacija**. Određeni broj organizacija realizuje različite programe obrazovanja odraslih, koji obuhvataju aktivnosti od kreativnih radionica do građanskog obrazovanja. Projekti obrazovanja odraslih koje realiziraju nevladine organizacije prvenstveno su finansirani putem međunarodnih donacija, dok su iz državnog budžeta finansirani u visini do 30 % od ukupnih troškova. U svrhu pružanja podrške obrazovnim programima za odrasle u okviru nevladinog sektora, **Nacionalna fondacija za razvoj civilnog društva** je na nacionalnoj razini obezbijedila finansijsku podršku društvenim organizacijama.

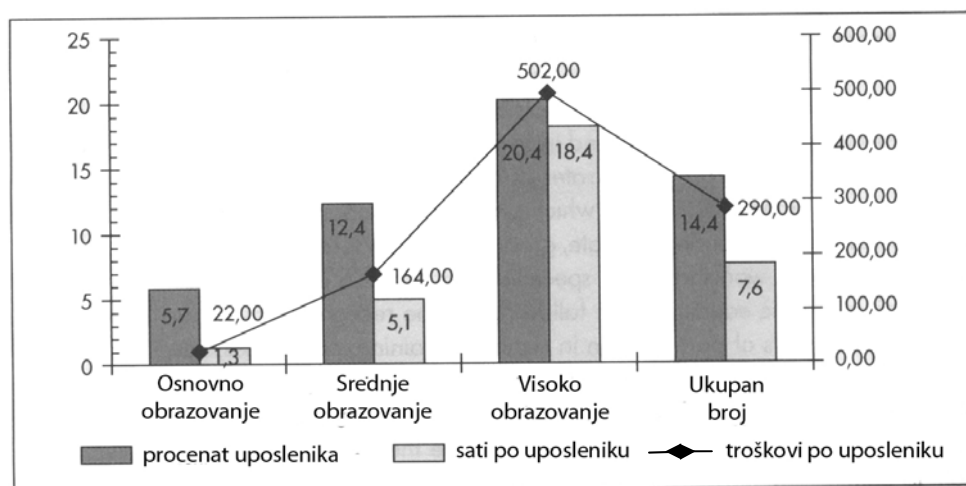
Od 2004. do 2007. godine Nacionalna fondacija je objavila ukupno 20 tendera i 14 poziva dodjeljujući ukupno 878 ponuda finansijske pomoći društvenim organizacijama i investirajući 86,223,475 HRK u civilne inicijative, projekte, programe i institucionalnu podršku organizacijama civilnog društva, programima suradnje i regionalnim programima razvoja i decentralizacije.

Međunarodno finansiranje

Značajan izvor finansiranja predstavljaju **međunarodni projekti**. Taj ćemo aspekt detaljnije elaborirati kasnije.

Privatni sektor

Prema istraživanju konkurentnosti radne snage, hrvatske kompanije investiraju u razvoj konkurentnosti svojih zaposlenika ispod evropskih standarda.

Šema 1: Ukupan procenat uposlenika koji su prošli dodatno obrazovanje, ukupan broj sati dodatnog obrazovanja po uposleniku, ukupni troškovi za dodatno obrazovanje po uposleniku u HRK; prema podacima iz 2002. godine

Međutim, od nedavno donošenog Zakona o državnom subvencioniranju obrazovanja i obučavanja se očekuje pozitivan učinak na povećanje investiranja privatnog sektora u obrazovanje.

Naknade

Od odraslih polaznika se očekuje da daju finansijski doprinos za svoju edukaciju ili da samostalno pokriju ukupni trošak. Određeni broj odraslih polaznika i snosi troškove svoje edukacije. Uglavnom, polaznici finansiraju programe iz oblasti umjetnosti, zdravstva, ekologije i radionice koje se fokusiraju na razvoj individualnih kreativnih sposobnosti. Također, broj besplatnih radionica organiziranih s ciljem konstruktivnog popunjavanja slobodnog vremena, finansiranih od različitih asocijacija, nevladinih organizacija, općina, gradova, kao i jedinica lokalne samouprave, postepeno raste.

Dok znatan broj odraslih polaznika finansira programe prekvalifikacije, nerijetko putem kredita, Ministarstvo za ekonomiju, rad i poduzetništvo refundira 70% troškova sredstava investiranih u prekvalifikaciju za deficitarna zanimanja osobama koje završavaju srednju školu za odnosna zanimanja.

Formalni obrazovni programi se razlikuju po dužini trajanja, nastavnom sadržaju i kompleksnosti zanimanja. To su također elementi koji određuju i cijenu programa. Napredni profesionalni programi obuke su najkraći i tro-

škovi ovih programa se kreću između 1500 HRK i 6000 HRK, dok su troškovi završavanja jedne godine srednje škole od 4000 HRK do 8000 HRK.

Šta nedostaje u politici, zakonodavstvu i finansiranju?

Politika

- Cjeloživotnom učenju u okviru državne politike nije dat dovoljan značaj, niti je obezbijeđena neophodna finansijska podrška kako bi se osigurala konkurentnost ekonomije i radne snage putem povećanja prosječnog stupnja znanja i prilagodljivosti ljudi sposobnih da savladaju promjene.
- Snažnije učešće društvenih partnera i drugih relevantnih aktera u procesu pripreme, prihvatanja i implementacije strategije i programa obrazovanja odraslih definitivno nedostaje u odredbama politike obrazovanja odraslih u Hrvatskoj. Ovo uključuje i prihvatanje odluka na tripartitnoj osnovi (društveni partneri) i jasnoj podjeli nadležnosti i odgovornosti svakog aktera.
- Također postoji neadekvatna priprema i/ili nedostatna koordinacija između različitih ministarstava i tijela.

Zakonodavstvo

Zakon o obrazovanju odraslih kao sistem koji regulira ovo kompleksno pitanje predstavlja racionalno uspostavljanje temelja za razvoj obrazovanja odraslih u Hrvatskoj. Međutim, određena pitanja nisu aktom adekvatno elaborirana – polaznici i realizatori obrazovanja odraslih - finansiranje, uloga državnog te lokalnog i regionalnog samoupravnog budžeta, te konačno pitanje razvoja, organizacije i nadziranja obrazovanja odraslih.

Općenito aktom je uglavnom orijentiran ka onima koji obezbjeđuju obrazovanje dok se polaznici gotovo i ne spominju. Nadalje, bez obzira na normativnu orijentaciju onih koji pružaju obrazovne usluge, nisu navedena substancijalna pravila akreditiranja ili certifikacije samih institucija ili posebnih programa. Sistem ne uređuje niti specificira naknade aktera polaznika ili uposlenika.

Zakonske regulative bi trebale opširnije obuhvatiti mjere za primjenu Zakona umjesto pružanja isključivo formalnog sadržaja. Kada je riječ o nadziranju akreditiranja i certificiranja, sistem bi trebao biti usmjeren na osiguranje kvaliteta, npr. nadzor rezultata učenja umjesto samih programa i njihovih elemenata.

Zakon o obrazovanju odraslih djelomično prejudicira određene vrste odnosa s partnerima i između partnera i institucija, što bi trebalo biti određeno dokumentima koji se odnose na stratešku kooperaciju i sl., a ne putem zakona. Istovremeno, sistem nije reguliran na način da pruža podršku odnosima između projekata i programa obrazovanja odraslih s jedne i potreba ekonomije i društva s druge strane. Ne postoji mehanizam koji omogućava analizu proporcionalnosti investiranih sredstava i ostvarenih rezultata, što bi poslužilo kao indikator u smislu planiranja pozicija iz javnih fondova.

Finansiranje

- Ne postoji transparentnost finansiranja. Većina okruga i većih općina u Hrvatskoj sufinansira različite LLL (life long learning) programe i projekte obrazovanja odraslih. Nadalje, neki veći gradovi su također vlasnici i osnivači univerziteta i institucija koje pružaju usluge za učenje i obrazovanje odraslih. Međutim, gotovo je nemoguće steći i približno pouzdan uvid u obim i strukturu takvih troškova.
- Princip cjelokupnog finansiranja je čini se prije **ad hok nego koherentan**.
- Postoji **više različitih izvora finansiranja** obrazovanja odraslih koji su regulirani Zakonom. Međutim, Zakon ne specificira obavezu svakog pojedinog izvora finansija, što znači da ne određuje procenat izdataka iz centralnog i/ili lokalnih budžeta što bi omogućilo stabilan i dugoročan sistem (s povećanim brojem učesnika).
- Zakon o obrazovanju odraslih bi (prije nego srodni zakoni i drugi akti) trebao regulirati kriterije i minimum standarda obrazovanja odraslih, finansijsko učešće državnih ministarstava, kao i učešće sastavnih jedinica lokalne vlasti i samoupravnih organa.
- Ne postoji analiza troškova institucija ili sektora, a prisutna je potreba za zakonskom obavezom analize troškova rada institucija za budžetske korisnike.
- Pored troškova za objekte i predavače, organizatori edukacijskih programa imaju i **dodatne troškove**. Tu spadaju troškovi razvoja programa s obzirom da programi nisu standardizirani te organizatori također moraju platiti naknadu za verifikaciju programa Ministarstvu obrazovanja. Usljed svega toga, finansiranje obrazovanja odraslih se ne može smatrati koherentnim elementom.
- Najznačajnija preporuka jeste da pored administrativne i ekonomske klasifikacije troškovi također trebaju biti prikazani **funkcionalnom klasifikacijom** jer LLL programi i projekti obrazovanja odraslih ne

postoje samo u okviru Ministarstva obrazovanja nego i u okviru drugih ministarstava i tijela. Činjenica je da jefunkcionalna klasifikacija već započeta ali se proces odvija odveć sporo. Što se tiče samih programa, nužno je razviti **indikatore učinka** koji će pokazati omjer uspjeha u kojem svaki pojedini program ostvaruje zaseban cilj.

- Neophodno je primijeniti **kontrolu, monitoring i procjenu** finansiranja. Nužno je pratiti troškove u odnosu na rezultate, dok bi rezultati neovisne evaluacije trebali biti korišteni za unapređenje procedura implementacije finansiranja.
- Usavršeno rukovođenje finansijama i budžetska disciplina su neizostavni. Zato je nužno da svi korisnici budžetskih sredstava u svrhu edukacije pripreme objedinjeni izvještaj po završetku fiskalne godine.

Važno je da budžetski dokumenti na godišnjem osnovu pažljivo obrazlože kako budžetska i višegodišnja procjena stavki korelira s prošlogodišnjom procjenom. Trenutno, ova informacija umnogome nedostaje Parlamentu i javnoj upravi pri procjeni prijedloga Vladinog budžeta. Svi podaci o taksama i troškovima bi trebali biti prikazani za period od dvije godine (po mogućnosti perioda od tri godine). Nadalje, **klasifikacija i prikaz podataka** bi trebali biti organizirani tako da **omogućavaju komparaciju za duži vremenski period**.

Postoji potreba za **reaktivacijom** (reanimacijom) procesa **decentralizacije** fiskalne politike. Kriterije **distribucije** dostupnih finansijskih resursa bi trebalo godišnje određivati autorizirano tijelo – Vijeće za obrazovanje odraslih.

Realizatori

Vrste realizatora

Pitanje vezano za realizatore obrazovanja odraslih regulirano je Zakonom o obrazovanju odraslih, prema kojem institucije za obrazovanje odraslih mogu uspostaviti:

- Republika Hrvatska
- Strukture lokalne i regionalne vlasti
- Druga zakonska i fizička lica

Institucije za obrazovanje odraslih mogu implementirati programe ukoliko su obrazovanje odraslih registrirale kao svoju aktivnost te ukoliko zado-

voljavaju specijalne, kadrovske i materijalne kriterije predviđene programom i da su u skladu sa standardima i normama realizacije.

Prema podacima Agencije za obrazovanje odraslih, trenutno postoji 450 institucija za obrazovanje odraslih, sa 100 javnih univerziteta, 54 otvorena univerziteta, 48 osnovnih škola, 183 srednje škole, 20 centara i 45 drugih institucija.

Aspekti kvaliteta

Za sada nije puno poduzeto na planu kvaliteta obrazovanja odraslih u Hrvatskoj. Ne postoji jasan sistem osiguranja kvaliteta usljed čega vjerodostojnost i efikasnost obrazovanja odraslih nije poznata. Nedostatna je evaluacija ponude i rezultata, kao i uvid u beneficije pojedinaca ili ekonomije.

Međutim, prvi koraci vezani za određene aspekte kvaliteta su poduzeti u okviru komponente 4 CARDS-a 2004 obrazovanje odraslih, što može biti sažeto u prikazu sljedećih rezultata:

- Razvijena je metodologija obučavanja za bazična zanimanja;
- Izrađen je nacrt prijedloga za unapređenje procedure verifikacije/akreditiranja;
- Nacrt prijedloga za razvoj sistema ekspertnog nadzora je izrađen i inicijalna obuka nadzornika Agencije za obrazovanje odraslih je obavljena.

Potrebe za obrazovanjem odraslih i participacija

Osnovne potrebe odraslih za obrazovanjem u hrvatskom društvu usmjerene su ka **ključnim kompetencijama** (OECD), naročito vještinama poduzetništva, upravljanja i rukovođenja, poznavanju stranih jezika te pismenosti i računanja (populacije srednjih godina i starih).

Fokusom grupe bi trebalo obuhvatiti one **neaktivne**, s obzirom da su neaktivni najmanje educirani pa čak i gore nego nezaposleni. Postoji opća potreba za radnicima koji su fleksibilni, spremni za učenje, imaju pozitivan stav prema radu i sposobnost prilagođavanja.

Vještine upravljanja i rukovođenja su veoma potrebne naročito onim osobama koje imaju iskustva s internacionalnim strukturama.

Iako neke agencije za zapošljavanje obavljaju istraživanja tržišta rada, uglavnom ne postoji sistemski proces identifikacije deficitarnih vještina ili procjena potrebnih znanja u budućnosti.

U odnosu na sektore javlja se nedostatak kvalitetnog ljudskog potencijala u oblasti **turizma, agrikulture, pa čak i nekih tradicionalnih sektora kao što su: tekstil, koža, brodogradnja, metalurgija, građevinarstvo i sl.**

Novi napredni sektori kao što su IT, finansije, nekretnine i osiguranje **snažno su pogođeni globalnom krizom** ali su prikupili dosta ljudskog potencijala iz drugih sektora te u njima nije uočljiv vidan deficit.

Također je neadekvatan broj uposlenih u **zdravstvenom sektoru**. S druge strane prodaja, koja zapošljava velik broj mladih ljudi sa srednjom stručnom spremom, ali također zadržava i značajan broj žena srednjih godina, ima adekvatan izvor radne snage. Problem se javlja ukoliko **salonska prodaja** postane sastavnim dijelom izvora zabave i popunjavanja slobodnog vremena.

Participacija

Hrvatska trenutno ne provodi sistematsku statističku opservaciju sistema obrazovanja odraslih. Centralni biro za statistiku (CBS) nadgleda formalno osnovno i srednje obrazovanje odraslih kao i rad otvorenih univerziteta svake tri godine u svrhu potreba Ministarstva kulture i drugih korisnika. Statistička opservacija je od ključnog značaja za razvoj sistema obrazovanja odraslih. Međutim, u postojećim okolnostima Biro ističe problem nedostupnosti podataka i definiranja izvještajnih jedinica i osnovnih koncepata.

Zbog navedenog, teško je u potpunosti osloniti se na strukturu i kvalitet polaznika. Važno je istaći da je Agencija za obrazovanje odraslih nedavno uspostavila statističku bazu podataka za obrazovanje odraslih (putem CARDS-a 2004) i probno je koristila u jednom od hrvatskih okruga.

Međutim, **neki od dostupnih statističkih podataka** pokazuju da je procenat odraslih u Hrvatskoj koji sudjeluju u bilo kom obliku obrazovanja odraslih veoma nizak, naročito kada se izvrši poređenje s evropskim prosjekom. Prema Izvještaju o radu za 2005.: „*Progres ka ostvarenju lisabonskih ciljeva u obrazovanju i usavršavanju*“, u 2004. 1,9% odraslih (starosti od 25–64 godine) je učestvovao u nekim formama obrazovanja odraslih, dok je u 2006. procenat bio neznatno veći dostižući nezadovoljavajuću stopu od **2,1 % populacije odraslih**.

Iako statistička baza podataka na nacionalnom nivou još nije potpuno u funkciji, određeni broj institucija vodi detaljnu statistiku o učesnicima programa koje implementira ili realiziraju. Podaci o participaciji mogu poslužiti kao ilustracija prisustva u obrazovnoj oblasti. Razlozi za nesudjelovanje u programima učenja odraslih uključuju nedovoljnu upućenost u ponudu, mogućnosti nisu izravno pristupačne na radnom mjestu ili zajednici, cijene, te jednostavno nedostatak interesa. Postoje naravno i izuzeci. Kada nastupi kri-

za, kao što je zatvaranje fabrika, potražnja za prekvalifikacijom raste, neke jače motivirane osobe aktivno razvijaju svoje kompetencije dok mnogi poslodavci, naročito oni krupni, investiraju u razvoj svojih radnika.

Za povećanje obrazovnog nivoa radne snage, međutim, trenutno nema dovoljno pritiska ni od sindikata koji predstavlja radnu snagu, ni od većine preduzeća.

Uključenost u programe Službe za zapošljavanje Hrvatske

Hrvatska služba za zapošljavanje učestvuje u aktivnostima **obučavanja nezaposlenih** u cilju unapređenja njihovih kompetencija i njihovom prilagođavanju trenutnim potrebama tržišta i prognozi budućih potreba. U prilog provedbe Politike aktivnog zapošljavanja govori podatak da je u 2007. godini obrazovanjem za zapošljavanje obuhvaćeno ukupno 2960 osoba – od kojih su njih 1713 osobe ženskog spola – a u 2008. godini 2361 osoba, od kojih su 1259 osobe ženskog spola, a što je finansirala Služba za zapošljavanje. CES učestvuje u brojnim aktivnostima vezanim za obuku nezaposlenih osoba, realizacijom različitih projekata koje finansira Evropska unija.

Za pismenu Hrvatsku: Put ka željenoj budućnosti

Kao što je ranije navedeno, s obzirom na činjenicu da Hrvatska trenutno ne provodi sistemsku statističku opservaciju cjelokupnog obrazovnog sistema, nemoguće je prikazati pouzdane podatke o participaciji u pojedinačnim programima obrazovanja odraslih. Međutim, kako je program opismenjavanja detaljno revidiran u okviru CARDS 2004 za projekat obrazovanja odraslih (komponenta 5), rezultati će biti prikazani u daljem tekstu.

U periodu od 2003. do 2007. godine, za projekat *Za pismenu Hrvatsku: Put ka željenoj budućnosti* cjelokupno finansiranje, u iznosu od 29 miliona HRK, osigurano je iz državnog budžeta. Radi se o projektu opismenjavanja odraslih čiju ciljnu grupu čine odrasla lica koja nemaju osnovno obrazovanje.

Ukupno 4945 osoba pohađalo je programe opismenjavanja odraslih u periodu od 2003 do aprila 2009. godine.

Određeni broj opetovanih poruka se pojavljuje iz različitih sekcija istraživanja. Pitanja se mogu opširno definirati kao sljedeći naslovi.

Definicija pismenosti

Tradicionalni metod mjerenja pismenosti prema broju godina provedenih u školi više nije adekvatna mjera. Odrasli uče u mnogim situacijama, ne samo putem formalnog obrazovanja. Umjesto toga pažnja treba biti usmjerena na formiranje kriterija funkcionalne pismenosti i mjerenje kompetencija u odnosu na formirane kriterije. Definicija pismenosti u smislu funkcionalne pismenosti će se raširiti u skladu sa zahtjevima za kompleksnim promjenama u društvu i ekonomiji kao i potražnjom za novim vještinama i kompetencijama.

Finansiranje

Niska stopa participacije podrazumijeva neisplativ obim razreda, pa je ponuda takvih programa neprihvatljivo za realizatore. Prisutni su problemi s postojećim sistemom isplaćivanja jer realizatori naknade primaju kasno. Ukoliko polaznici odustanu, institucija ne refundira njihove troškove. Povlačenje sredstava za troškove prevoza polaznika diskriminira osobe nastanjene u perifernim oblastima, čije su potrebe za obrazovanjem čak i veće.

Kurikulum

Postojeći kurikulum nije prilagođen potrebama odraslih i temelji se na tradicionalnim školskim predmetima, pri čemu komponenta usmjerenja nije integrirana. Princip kurikuluma je „jedinствен za sve“, npr., ne postoji mogućnost za individualizaciju kurikuluma u svrhu zadovoljavanja individualnih potreba i interesovanja. Oni uspješniji edukatori vrše sva moguća prilagođavanja u svrhu prevazilaženja ovog problema.

Kvalitet edukatora

Kod edukatora uključenih u program evidentna je značajna prisutnost dobre volje i požrtvovanja. Međutim, većina njih nije prošla specijalnu andragošku obuku i značajan broj očekuje od polaznika da prihvati norme tradicionalne školske discipline, što je za odrasle, koji se u nekim slučajevima i nakon nekoliko godina vraćaju učenju, neprihvatljivo. Iskustvo drugog pokušaja edukacije se mora razlikovati od onog prvog iskustva školovanja koje je rezultiralo prvobitnim prestankom obrazovanja.

Istraživanje i obuka

Istraživanje

Trenutno ne postoji pouzdan indikator broja ili strukture edukatora u obrazovanju odraslih. Imajući u vidu raznolikost edukativnih programa, eksperti iz različitih oblasti drže nastavu za odrasle češće nego edukatori.

Obuka kadrova za obrazovni rad s odraslima

Edukatori uključeni u formalnu edukaciju, koji nisu adekvatno kvalificirani, moraju pohađati dodatnu pedagoško-psihološku edukaciju kako bi mogli raditi kao edukatori. Podzakonski akti koji regulišu kvalifikacije i razvoj edukatora, ne definiraju obrazovanje odraslih kao posebnu profesionalnu oblast.

U svrhu postizanja andragoških kompetencija, edukatori i instruktori imaju mogućnost pohađanja programa verifikovanih od Ministarstva za obrazovanje, što se nudi na dobrovoljnoj i komercijalnoj osnovi. Razvoj programa za stručno usavršavanje edukatora i instruktora u obrazovanju odraslih jeste zadatak Agencije za obrazovanje odraslih.

Podršku profesionalnom razvoju edukatora i instruktora u obrazovanju odraslih svojim radom omogućavaju dvije institucije – Hrvatsko andragoško društvo i Hrvatska asocijacija za obrazovanje odraslih.

Univerziteti i obrazovanje odraslih

Nastavnički fakultet Univerziteta u Zagrebu je jedina ustanova koja se bavi edukacijom edukatora za obrazovanje odraslih. U okviru formalnog obrazovanja, Fakultet je u periodu od 1997. do 2007. realizirao sljedeće programe iz oblasti obrazovanja odraslih:

- Praktično usavršavanje iz predškolskog odgoja (viša školska sprema), obuhvatajući ukupno 1098 studenata.
- Stručno usavršavanje u okviru osmosemestralnih predavanja (dodatno obrazovanje edukatora koji su diplomirali na dvogodišnjim nastavničkim studijima) s ukupno 801 studentom u periodu od 1997. do 2007. godine.

Tokom perioda 1997–2007., iz oblasti neformalnog obrazovanja odraslih realizirani su sljedeći programi:

- Pedagoška i psihološka edukacija stručnjaka koji su diplomirali na ne-nastavničkim fakultetima. U navedenom periodu obuhvaćeno je 2166 kandidata, od kojih je 1445 diplomiralo;

- Četverosemestralni program obuke iz oblasti waldorfske pedagogije obezbjeđuje se od 2003. godine;
- Stručno usavršavanje za edukatore iz predškolskog odgoja za engleski jezik obezbjeđuje se od 2007. godine;
- Stručno usavršavanje iz oblasti Montessori pedagogije u trajanju od 292 nastavna časa odvija se od 2006. godine;
- Stručno usavršavanje iz oblasti odgoja za ekologiju u trajanju od 180 sati i Agazzi metode (292 nastavna časa) odvija se od 2007. godine.

S nedavnim uspostavljanjem Agencije za obrazovanje odraslih također je u funkciji Odjel za istraživanje. Međutim, s konstantno negativnom selekcijom osoblja pri zapošljavanju u specijaliziranim državnim agencijama, uzrokovanom niskim platama, upitno je koliko brzo se mogu očekivati efikasni rezultati.

Međunarodna suradnja

Pakt za stabilnost 2000–2003. je primarno usmjeren na ostvarivanje sljedeća tri projektna cilja:

- *Lobiranje za obrazovanje odraslih*: Kao sastavni dio projekta, u suradnji s Parlamentarnim komitetom za obrazovanje, znanost i kulturu organizirana je Nacionalna debata na temu “Memorandum o cjeloživotnom učenju“. Uvodni seminar o EU i Jugoistočnoj Evropi organizovan je u saradnji s Evropskom asocijacijom za obrazovanje odraslih (EAEA). Rezultati projekta uključivali su značajnu međunarodnu Konferenciju o obrazovanju odraslih, prezentaciju projekta PISA, organizaciju prve Sedmice cjeloživotnog učenja u Hrvatskoj kao i Hrvatsku andragošku akademiju s temom „Zakonodavstvo u obrazovanju odraslih“.
- *Izgradnja kapaciteta*: Projekat je sadržavao četiri radionice na temu novih metoda obrazovanja odraslih za edukatore, učešća na internacionalnim konferencijama, nabavke računarske opreme za otvorene univerzitete i pružanja podrške uspostavljanju otvorenih univerziteta na otocima centralne Dalmacije.
- *Unapređenje edukativnih programa*: Sastavni dio programskog plana za unapređenje je izlaganje na temu Xpert European Computer Passport.

Specijalizirana biblioteka „Teorija i praksa obrazovanja odraslih“ je objavljena u okviru pet publikacija i žurnala iz oblasti obrazovanja odraslih. Korisnici projekta u Hrvatskoj bili su **Hrvatska asocijacija za obrazovanje odraslih (CAEA)**.

VET projekti reforme sektora

Reforma sektora srednjeg stručnog obrazovanja (VET) i obučavanja je bila jedan od primarnih ciljeva EC CARDS programa. Tačnije, proces modernizacije hrvatskog (VET) sistema dobio je kontinuiranu TA podršku. Iako implementirani CARDS projekti nisu bili primarno fokusirani na obrazovanje odraslih, obrazovanje odraslih bilo je u fokusu nekih od komponenta projekta. Iz tog razloga su sljedeći CARDS projekti relevantni za ovaj izvještaj:

- EC CARDS 2001: Usmjereno obrazovanje i obučavanje (VET)
- (600,000 eura)
- EC CARDS 2002: VET – Modernizacija izgradnje institucija (VET – MIB)
- (1,5 miliona eura)
- EC CARDS 2003: VET centri za kvalitet
- (4,4 miliona eura)

CARDS projekti za tržište rada

Dok su CARDS projekti za tržište rada u Hrvatskoj uglavnom usmjereni ka harmonizaciji potreba hrvatskog tržišta rada sa sistemom usmjerenog obrazovanja, također postoji i usmjerenost na obrazovanje odraslih i profesionalno savjetovanje odraslih polaznika. Iz tog razloga će biti predstavljen sažetak sljedećih projekata:

- EC CARDS 2001: Restrukturiranje tržišta rada (3 miliona eura; 2003-2005.)
- EC CARDS 2002. i 2004.: Projekti lokalnog partnerstva (900,000 i 1,5 miliona eura)
- EC CARDS 2003: Decentralizacija hrvatske službe za zapošljavanje (500,000 eura).

Evropska fondacija za obuku

Evropska fondacija za obuku (ETF), kao Agencija EU-a za pružanje podrške VET reformama i razvoju ljudskih potencijala zemalja u tranziciji, obezbjeđivala je različite vrste pomoći za VET i obrazovanje odraslih u Hrvatskoj počevši od 2000. godine. Međutim, teško je, zvanično, precizno

odrediti količinu sredstava utrošenih na obrazovanje odraslih. Predstavnici iz oblasti obrazovanja odraslih uključeni su u većinu aktivnosti ETF-a, dok je AL projekat izvještavanja s tržišta (2003.) zvanično posvećen izradi AL strategije. Također su u 2007. organizovane tri radionice s ciljem izgradnje kapaciteta novoformirane Agencije za obrazovanje odraslih.

Transevropska shema mobilnosti za univerzitetske studije (Tempus)

Projekat finansiran putem programa Tempus predstavlja značajan instrument za konstantan profesionalan razvoj univerzitetskih nastavnika (profesori, pioniri – istraživači i dr.) i rukovodstva univerziteta.

Projekti vezani za praktično usavršavanje i edukaciju službenika javne uprave

- EC CARDS 2001: Reforma javne uprave (1,5 miliona eura)
- Podrška Reformi javne uprave (50,000 eura obezbijeđenih od UK Foreign and Commonwealth Office)
- Razvojni programi javnog sektora 2005–2007.: (2 miliona eura) i 2008–2010 (2 miliona eura obezbijeđenih od Ministarstva za vanjske poslove Kraljevine Danske)
- EC CARDS 2003.: Podrška implementaciji Reforme javne uprave (1,7 miliona eura)
- EC CARDS 2003.: Jačanje kapaciteta za decentralizaciju administracije (1,5 miliona eura)

Ministarstvo pravde, Pravna akademija – Projekti reforme pravosuđa

U periodu između 2001. i 2008. godine osigurana su, iz međunarodnih izvora, supstancijalna sredstva za pružanje podrške reformi sudstva u Hrvatskoj. Implementirani su sljedeći projekti:

- EC CARDS 2001.: Reforma sudstva – Podrška Hrvatskoj pravosudnoj akademiji,
- EC CARDS 2003.: Edukacija i obuka državnih tužilaca,
- Regionalni projekat CARDS 2003.: Uspostavljanje nezavisnog, pouzdanog i funkcionalnog sudstva i jačanje pravosudne kooperacije na području Zapadnog Balkana,
- TAIEX (Instrument tehničke pomoći i razmjene informacija) – Edukacijski programi za implementaciju poglavlja za ulazak u EU;
- PHARE 2005.: Podrška Hrvatskoj pravosudnoj akademiji – razvoj sistema usavršavanja za buduće sudije i tužioce;

- Projekat TEMPUS: Reforma pravnog obrazovanja Hrvatske (RE-CLE), Strani jezici u oblasti prava.

Razvojni projekti SME sektora

Sa SME i Centrom za politiku poduzetništva (CEPOR), bilo kao sa partnerom projekta ili kao voditeljem, implementiran je određeni broj projekata s ciljem razvoja SME sektora. Svi projekti sadrže dimenziju obuke, koja ih čini relevantnim za kontekst ovog izvještaja. Neki od ovih projekata su:

- EC CARDS 2002.: Lokalni razvoj i malo poduzetništvo: Razvoj privrede (25,000 eura);
- PHARE 2005.: Hrvatska mala privreda i izazovi EU-a: Opasnost ili nada(50,000 eura);
- PHARE 2005.: Promocija vještina poduzetništva u VET školama (200,000 eura);
- PHARE 2005.: Od socijalnog staranja do samozapošljavanja (80,000 eura).

Instrument za predrazvojnu pomoć (IPA)

S novim programom predrazvojne pomoći planirana su dva projekta:

- *Realno jačanje kapaciteta Agencije za obrazovanje odraslih* (prvenstveno namijenjeno institucionalnom razvoju); određeni datum početka implementacije projekta je maj 2010.
- *Regionalna mreža lokalnih obrazovnih institucija* - projekat doprinosi izgradnji regionalne mreže putem uspostavljanja i/ili održavanja suradnje između institucija obrazovanja odraslih u svrhu razmjene programa kroz saradnju s lokalnim partnerima, nevladinim organizacijama i drugim relevantnim partnerima u svrhu zadovoljavanja potreba odraslih polaznika. Određeni datum početka implementacije projekta je maj 2010.

Projekat također pruža pomoć korisnicima subvencija u implementaciji i rukovodstvu projekata u dodjeli subvencija.

CARDS 2004.

Implementacija ovog projekta predrazvojne pomoći (finansiran s 1,5 miliona eura) započeta je 3. septembra 2007. i završena 2. maja 2009. godine. Implementacija je sadržavala sljedeće:

- Uspostavljanje baze podataka;
- Izrada prijedloga za unapređenje politike, zakonodavstva i finansiranja obrazovanja odraslih;

- Osiguravanje kvaliteta obuke za jednostavna zanimanja;
- Nadzor projekta „Za pismenu Hrvatsku: Put ka željenoj budućnosti“;
- Započinjanje obrazovne kampanje;
- Izrada obrazovnih portala i tačaka informiranja.

Međunarodni konzorcij koji je predvodio Aarhus Technical College iz Danske, vodio je dvadesetomjesečnu implementaciju projekta. Korisnici su bili Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta te Agencija za obrazovanje odraslih – koja je kasnije bila glavni partner projekta.

Jugoistočni evropski centar za poduzetništvo (SEECEL)

Inicijativa za SEECEL uspostavljena je u okviru nacrtu Evropske povelje za malo poduzetništvo slijedeći opsežne konsultacije, dijaloge i uključivanje relevantnih zemalja iz Jugoistočne Evrope tokom 2007 i 2008. godine. U podudarnosti sa specifičnim elementima Povelje i relevantnim potrebama regiona, aktivnosti SEECEL-a temelje se na sljedećim osloncima:

- Razvoj ključnih kompetencija poduzetništva (ISCED 2 level);
- Promocija poduzetništva na trećem nivou obrazovanja (ISCED 5/6 level) u okviru neprivrednih disciplina;
- Analiza potreba za usmjerenom obukom iz oblasti poduzetništva.

SEECEL je jedinstven u ovoj oblasti i demonstrira način na koji se sedam zemalja (Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Kosovo, Makedonija, Crna Gora, Srbija) uključenih u evropski proces povezivanja u svrhu udruženog razvoja poduzetničkog obrazovanja.

SEECEL je u januaru 2009. zvanično započeo sa svojim aktivnostima kao organizacijska jedinica Hrvatske privredne komore. Od jula 2009. funkcioniše kao nezavisna organizacija registrirana u domaćem zakonu (Zakon o javnim ustanovama Republike Hrvatske).

Pored finansija dodijeljenih nacionalnim budžetom Republike Hrvatske, najveći dio sredstava za SEECEL osiguravat će se nacrtom Multikorisničkog paketa IPA programa Evropske komisije.

Teme preporučene za buduću međunarodnu saradnju

- Prognoza budućih potreba za vrstama znanja;
- Izvori finansiranja za obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje;
- Mehanizmi praćenja promjena znanja;
- Mjere svrsishodnih mogućnosti obrazovanja za edukatore odraslih;
- Integracija privrednog sektora u istraživanje i edukaciju;

Glavni izazovi budućnosti

Pitanja s kojima se treba susresti:

- Unapređenje znanja edukatora, čineći ga manje teorijskim, a više praktičnim i relevantnijim za tržište rada;
- Standardizacija obrazovnih ishoda formalnog/neformalnog/informalnog učenja;
- Izrada adekvatnih vrsta programa potrebnih specifičnim korisnicima;
- Ubrzavanje (institucionalnog) zadovoljavanja novih potreba;
- Ostvarivanje standarda kvaliteta obrazovanja odraslih;
- Razvoj deduktivnog pristupa u sferi planiranja i donošenja odluka;
- Prevladavanje neuspjeha razvojnih projekata finansiranih od EU u namjeri da dosegnu do edukatora odraslih i odraslih polaznika programa;

Naredni koraci za nacionalnu politiku

- Započeti ozbiljnu kooperaciju između Ministarstva obrazovanja i Ministarstva privrede, kao i s društvenim partnerima u svrhu ostvarivanja relevantnog znanja;
- Uspostaviti vijeća za znanje;
- Iznaći rješenja za način zapošljavanja objektivno kompetentnih rukovodilaca relevantnih agencija, onih koji razumiju obrazovanje odraslih i imaju jasnu viziju razvoja sistema obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja;
- Ubrizgati znatno više novca u privatni sektor koji pruža obrazovne usluge ali koji strogo određuje i kontroliše mehanizme koji se odnose na standard kvaliteta i obrazovne ishode.

Naredni koraci za EU

- Obezbijediti podršku za uspostavljanje sistema edukacije edukatora, kao i sistema praktičnog usavršavanja edukatora;
- Obezbijediti podršku za uspostavljanje standarda kvaliteta;
- Obezbijediti podršku izgradnji kapaciteta za analitički potencijal u okviru relevantnih institucija;
- Obezbijediti podršku za uspostavljanje sistema priznavanja neformalnog i informalnog učenja;
- Obezbijediti podršku za osiguranje održive tehničke infrastrukture za kontinuirano objavljivanje andragošskog štiva (što bi razvilo potencijal za prerastanje u regionalnu publikaciju).

Budući koraci za evropske partnere

Stajalište autora ovog izvještaja jeste da evropski partneri već čine sve što je u njihovoj moći putem projekata koje finansira EU. Međutim, određena poboljšanja bi mogla imati pozitivan učinak na buduće ishode projekata.

- Svi projekti vezani za obrazovanje su se odnosili na izgradnju institucija dok razvoj ljudskih potencijala nije percipiran kao ništa više nego marginalna aktivnost. Istina je da je za većinu projekata planirano vrijeme trajanja od 2 godine, što je zapravo prekratko da bi se radilo s ljudskim kapitalom. Zato bi bilo dobro da su neki od budućih projekata dizajnirani da znatno više uključuju realizatore obrazovanja odraslih. Ovo će osigurati da krajnji korisnici imaju više izravne koristi od pojedinih projekata. Pozitivne efekte izgradnje kapaciteta institucionalne infrastrukture moraju osjetiti realizatori i krajnji korisnici.
- Iako su projekti finansirani od strane EU-a bazirani na partnerskom principu između konsultanata EU-a i korisnika projekta, implementacija projekta nerijetko se vrši tako kao da je bazirana na principu paternalizma. Premda hrvatski korisnici nerijetko doživljavaju ove projekte kao zadatak EU-a prije nego kao partnersku suradnju.
- Također, naslućuje se da bi ukoliko je u okviru nekog budućeg projekta najmanje jedna ekspertna pozicija planirana za nezavisnog hrvatskog stručnjaka - razvoj veoma potrebnih nezavisnih lokalnih stručnjaka bi dobio potreban implus, što bi povratno rezultiralo postupnim razvojem istraživačkih kapaciteta u zemlji.

Izvori

Agency for Adult Education (2008). *The Development and State of the Art of Adult Learning and Education : National Report of the Republic of Croatia*, Zagreb.

Office for Official Publications of the European Communities (2007)

ETF Yearbook 2007,

Quality in Vocational Education and Training: Modern Vocational Training Policies and Learning Processes, Luxembourg.

Skraćenice

AAE: Agency for Adult Education

AC: Andragogy Centre

AE:Adult Education
AVET: Agency for Vocational Education and Training
CAEA: Croatian Association for the Education of Adults
CARDS: Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilization
CAS:Croatian Andragogy Society
CBS:Central Bureau of Statistics
CCE:Croatian Chamber of Economy
CCTC: Croatian Chamber of Trades and Crafts
CEA:Croatian Employers' Association
CEPOR: SMEs and Entrepreneurship Policy Center
CES: Croatian Employment Service
CROQF: Croatian Qualifications Framework
E4E: Education for Entrepreneurship
EC: European Commission
ECDL:European Computer Driving Licence
EQF: European Qualifications Framework
ETF: European Training Foundation
ETTA:Education and Teacher Training Agency
EU: European Union
HRDOP: Human Resources Development Operational Programme
HRK:Croatian Kuna
IPA:Instrument for Pre-Accession Assistance
MAFRD: Ministry of Agriculture, Fisheries and Rural Development
MoELE: Ministry of the Economy, Labour and Entrepreneurship
MFAEI: Ministry of Foreign Affairs and European Integration
MFVAIS: Ministry of the Family, Veterans' Affairs and Intergenerational Solidarity
MoSES: Ministry of Science, Education and Sports
NCEEE: National Centre for the External Evaluation of Education
NFCSD: National Foundation for Civil Society Development
NGO: Non-governmental Organisation
OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development
SME: Small and Medium Enterprise
VET: Vocational Education and Training